

KONU ANLATIMI

YAPI BAKIMINDAN BASİT VE TÜREMİŞ FİİLLER

Fiiller aldıkları eklere ve iki kelimedenden oluşmalarına göre yapı olarak üçe ayrılırlar.

Basit Fiil: Yapım eki almamış olan yalın halde veya çekimli halde olan fiillerdir.

Türemiş Fiil: Yapım eki alarak yeni anlam oluşturmuş olan fiillerdir.

Birleşik Fiil: İki kelimenin birleşimiyle oluşmuş olan fiillerdir.

1. BASİT FİİLLER

Yapım eki almamış, bir tek kelimedenden oluşan, yani kök hâlindeki fiillerdir.

Çoğunlukla tek hecelidir. Çok heceliler de vardır.

Fiil kökünden sonra bir tire işareti getirilerek ifade edilir.

Gel-, yaz-, oku-, sev-, kıvır-, çevir-, kavuş-...

*Basit fiiller kip ve kişi eki alarak çekimli hale gelebilirler.

Kitaplarımız yarın **geliyor**.

Not: Tire işareti kullanılmaz da nokta veya ünlem kullanılırsa emir çekimi olur. Bu durumda yine basit fiildirler.

Gel! Oku. Yaz!...

Dilimizde hem isim hem de fiil kökü olarak kullanılan kelimeler vardır ki bunlara sesteş kökler denir:

Ağrı, ağrı-; boya, boya-, tat, tat-, eski, eski-...

2. TÜREMİŞ FİİLLER

İsim veya fiil kökleriyle yansımaldan, yapım ekleriyle türetilmiş fiillerdir.

Bunlara fiil gövdesi denir.

Ben-imse-, açık-la, mor-ar, av-la-, ince-l-, çat-la-, pat-la-, gü-r-le-, şırıl-da-, hav-la-, me-le-, fısı-l-da-, kov-ala-, baş-la-t, uç-ur-, yat-ı-ş-, ak-ı-t-, düş-ü-r-, sev-in-...

Birden tam ters istikamete yöneldi.

Öğretmenimiz müdürün gelip gelmediğini sordurdu.

Tüm alıştırmalar tahtaya yazıldı.

* Bu tür fiiller üzerlerine çekim eki de alabilirler.

Köpek gece boyunca duyduğu seslere **havladi**.

ALIŞTIRMA

Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiillerin altını çiziniz ve bu fiilleri basit ve birleşik olarak yazınız.

Öğretmenimiz arkadaşımıza şiir söyledi.

[.....]

Bizi parkın doğusundaki ağaçlık alanda bekliyormuş.

[.....]

Bardak çay koyarken ortadan çatlamış.

[.....]

Elinde olmadan ona gülümsemişti.

[.....]

Göçebe yaşayan insanlar bu ormanlarda avlanmış.

[.....]

Kilo vermek için her gün mutlaka yürümeliymiş.

[.....]

Yaptığımız şaka yüzünden bize darılacak.

[.....]

Yeni aldığı kazağını yanlış ayarda yıkatmıştı.

[.....]

Şarj tableti sabaha kadar %100 doldurmalıydı.

[.....]

Bilmedikleri soruları öğretmenlerine soracaklar.

[.....]

Fındık çuvallarını yokuştan aşağı yuvarladılar.

[.....]

Yeni topladığımız domatesler sıcaktan çürümüşler.

[.....]

Yemek için yere bir örtü serildi.

[.....]

Elimizdeki broşürleri sınıfın duvarlarına asalım.

[.....]

Elindeki bıçak çok kullanıldığı için köreldi.

[.....]

Yavru kediyi elleriyle besliyorlardı.

[.....]

Geçen hafta bir akşam vakti taşındılar.

[.....]

Arkadaşı o yokken defterini karalamış.

[.....]

Elindeki yazıları duvara asmıştı.

[.....]

Kitabın yırtık sayfasını bantladı.

[.....]

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiilleri inceleyiniz ve basit yapılı fiil bulunan cümleleri işaretleyiniz.

- Harmandaki fındıklardan iri olanları seçmeye başladık.
- Öğretmen şiiri hepimize okuttu.
- Sabah ezanı okunur okunmaz kalkmıştı.
- Kötü olaylar yaşadıkça üzüntüsünden ağladı.
- Biz köye ulaşmadan hava kararmıştı.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

..... eki alarak anlamı değişmiş fiillere
..... fiil denir.

Basit fiiller eklerini alabilirler.

Bazı kökler hem hem
olabilirler bunları ayırt etmek için cümle içindeki
..... bakmamız gerekir.

Aşağıdaki ifadeleri inceleyiniz doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

- “Kurtulmuş” sözcüğü türemiş yapılı bir fiildir.
- Basit fiiller çekim eklerini alabilirler.
- “görünüyor.” Sözcüğü türemiş yapılı bir fiildir.
- “bilgindir” sözcüğü basit yapılı bir fiildir.
- Yapım eki alarak fiil olmuş sözcüklere türemiş denir?
- “gezecektik” sözcüğü basit yapılı bir fiildir.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiilleri inceleyiniz ve türemiş yapılı fiil bulunan cümleleri işaretleyiniz.

- Çocuklar kayalıklara doğru tırmandılar.
- Dün gece suçlular kısıkrak yakandı.
- Yarışma düdüğü sesiyle birlikte başlamış.
- Çalışmalarında özgün olmaya çalışıyordu.
- Antika eşyaları ülkenin her tarafında aratıyordu.

TEST

Güneş doğar doğmaz kalkabilmek için saati kurmuş. (I) Saat çaldığında ise biraz uyuyabilmek için alarmı susturmuş. (II) Güneş ışıkları yüzüne vurduğunda geç kaldığını anlamış. (III) Kahvaltısını yarım yamalak yapıp çıkmış. (IV) Geç kaldığı için yürüyerek gitmek yerine bir taksi çağırmış.

(1 ve 2. Soruları aşağıdaki bilgiye göre cevaplandırınız.)

1. Yukarıdaki metinde geçen cümlelerden hangisinde türemiş yapılı bir fiil vardır?

- A) I B) II C) III D) IV

2. Yukarıdaki metinde kaç tane basit yapılı fiil kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

3. Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiillerden hangisinin yapısı türemiş fiildir?

- A) Arkadaşın yeni kitabını gördü mü?
B) Notere itiraz dilekçesi yazdırmış mı?
C) Yaylaya hangi arabayla gideceksiniz?
D) Neden bana böyle davranıyorsun?

- I. Haklarında uzun bir tutanak yazıldı. (Türemiş Fiil)
II. Toplar spor odasına son ders bırakıldı. (Basit Fiil)
III. Yaptıkları kötü davranışlar cezalandırıldı. (Türemiş Fiil)
IV. Ağacın duvardaki yansımasından korktum. (Basit Fiil)

4. Yukarıdaki altı çizili fiillerden hangisinin yapısı yanlış verilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde türemiş yapılı bir fiil vardır?

- A) Çocuklar ellerindeki dondurmayı yaladılar.
B) Kazada iki küçük çocuk yaralanmıştı.
C) Tiyatronun ikinci perdesi çok güzeldi.
D) Arkadaşını parkta tam bir saat bekledi.

- I. Çocuğu itfaiye ekipleri kurtarmışlar.
II. Kimse işin doğrusunu bilmiyordu.
III. Akşam yemeği için hamsi pişirmişler.
IV. Defterinin orta sayfasını yırtmışlar.

6. Yukarıdaki cümlelerden hangisinde basit olmayan bir fiil bulunmaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV